

bók um happing, men tað er í grundini als ikki tað hon er um. Happing var tað sum fekk søguna at henda, men hon er fyrst og fremst um vinalag og um sambond millum fólk. Eg hevði ikki í huganum at siga eina søgu um, hvussu skaðilig happing kann vera, sigur Rakel.

Port Janua

Bøkurnar um Hugo fara fram í einum íspunnum samfelag, nevniliga Port Janua. Tað er ein býur Rakel sjálv hevur skapað, hann líkast ikki nógv einum miðal býi í Føroyum og fólkini, har búgva, eru eisini øðrvísi enn vit, onkusvegna friari. Og tó. Í býnum gongur eisini slatur, har eru nógvir forðomar og fatanin hjá børnum og vaksnum fyri hvør øðrum er ikki so ólík teirri, vit kenna.

Til spurningin, hví Rakel hevur valt at lata søgurnar fara fram í einum samfelag, hon sjálv hevur skapað og ikki í Føroyum, sigur hon.

- Tað avmarkar meg avgjørt sum høvund at skriva eina søgu, sum til dømis fer fram í Havn. Tá eri tað ikki eg, sum seti normarnar fyri, hvussu umhvørvið er og hvussu fólk hugsa. Heldur hinvegin eri eg tá bundin av tíð og stað, av hugsunarhátti í einum ávisum tíðarskeiði og stöðum. Í Port Janua eri tað eg, sum seti allar normarnar og har eri eg fri at gera sum eg vil. Eg havi rætt og slætti ikki hug at skriva søgur út frá einum føroyskum givnum umhvørvi.

- Og enn eri eg ongantíð komin út fyri, at eg havi havt hug at víðgera eitt evni fiktívt, sum bara er aktuelt í Føroyum her og nú. Tað alment menniskjansliga og

tað sálarfrøðiliga aftanfyrir søgurnar er tað, eg havi hug at skriva um. Minar søgur eru ofta um fólk, sum koma út fyri einum ella øðrum óvanligum, hvussu hugsa tey og hvussu takla tey tað. Ymisk frábrigdi av tí og tað hevur einki við tíð og stað at gera. Í Port Janua umhvørvinum eri eg ikki bundin av at skula greina ymiskar gívnar veruleikar, sum eru galdandi í Føroyum. Eg vil hava loyvi til at flyta runt uppá tíð og stað. At vera bundin av tíðini er enn verri enn at vera bundin av stað, sigur Rakel Helmsdal.

- Eg kundi nú eisini gjørt sum eg vil í einum føroyskum skaldsligum umhvørvi, tí skaldskapur er jú fíksjón. Men eg havi ongan hug til at finna uppá Føroyar av nýggjum og yvirhvørvi er eg ikki so eldhugað fyri tí sosialrealistiska. Tað sigur mær einki.

Hvussu leiingi verður tú í Port Janua afturat?

- Tað dugi eg ikki at siga, men í løtuni havi eg ongan hug at flyta. At hava ein karm sum Port Janua er ikki avmarkandi, men heldur tvørtur ímóti. Port Janua er hugskotsmaskinan hjá mær. Har hitti eg fólk tilvildarlaga, úti í kantinum á eini søgu, sum eg fái hug at læra betri at kenna. Og stöð og umráði í býnum, sum eg havi hug at kenna betri. Triðja søgan um Hugo, sum enn bert er til í høvundinum á mær, fer fram eina heilt aðra staðni í Port Janua enn allar aðrar søgur, eg havi skrivað.

- Tað er ringt at sleppa fólkunum í Port Janua og tí havi eg hug at skriva meiri um Hugo og hansara vin-fólk og annars øll hini, eg havi hitt har. Eg verði so

góð við tey og føli onkusvegna, at eg kenni tey so væl. Persónarnir liva í sær sjálvum uppá ein ella annan máta og taka onkusvegna yvir. So geri eg samanburð við fólk eg kennti ella hitti, hoyri ella lesi um, og so dugi eg knappliga at siggja nýggjar síður við hesum góðu persónum. Onkuntíð er grundarlagið ein veruligur persónur ella smálutir í einum persóni eg kenni, men viðkomandi fer aldri at kenna seg aftur í søguni.

Eyka krydd

Í báðum bókunum um Hugo fáa tær smáu søgurnar úti í útjadaranum í søgugongdini gott pláss. Eitt nú í teirri seinnu hevur Frú Sjómosa ein stuttligan leiklut, sum eitt eyka krydd í søguni, ið kortini einki hevur við sjálvan tráðin í søguni at gera.

- Eg kundi ikki lata vera við at taka hana við. Eg veit ikki, um eg beinleiðis við vilja leggi meg eftir at lýsa hjáhendingarnar so væl, men við hvørt verði er tikin av søguni. Og onkuntíð geri eg meiri við onkran smálut enn eg upprunaliga havi ætlað mær, sigur Rakel.

Hugo-bøkurnar eru um vinalag, forðomar, vantandi fatan hjá vaksnum fyri børnum og øvugt. *Hvussu stóran týðning hevur innihaldið, søgugongdin í eini barnabók?*

- Sum barn minnst eg, at eg ofta gjørdi mær tankar um vaksin, og tað royni eg at mynda í mínum bókum. Fyri at børn skulu tíma at lesa er tað týðningarmikið, at søgan hongur saman og at hon er góð. Eg havi tað enn so, at lesi eg eina bók, sum eg haldi vera keðiliga, so leggi eg hana frá mær, og so kann evnið vera so spennandi tað vil. Tað er sjálv søgan, sum stýrir øllum hinum og sálarfrøðiligu fyribrigdum í søguni. Hon ber øllum uppi.

Drepandi lesnaður

Rákið í barnabókmentum í seksti- og sjevtíðunum var, at barnabókin skuldi vera við til at byggja ein nógv betri heim fyri børn og vaksin og at hon skuldi mynda nýkur varandi virði. Og hóast eftirtíðin hevur mett, at krøvini, sum vórðu sett fram hetta tíðarskeiðið, vóru ov trong og bygdu meiri á hugmyndafrøði enn fagurfrøði, verður tað mett at hava havt sera týðning og hevur slóðað fyri hugburðinum, ið er galdandi í barnabókmentum í dag. Rakel heldur, at barnabøkur, sum fyrst og fremst hava politisk og hugmyndafrøðiliga mál og mið er drepandi lesnaður hjá børnum.

- Er tað nakað sum er keðiligt at lesa, so er tað akkurát slíkar bøkur. Børn tíma ikki at lesa slíkt, tey hava ikki brúk fyri at lesa um sít egna umhvørvi ella hoyra um trupulleikar hjá øðrum. Tey hava brúk fyri at droyna og fyri at sleppa at uppliva nakað annað enn tey kenna

- Frásøgulistin er við at hvørva, bara fyri 50 árum síðani dugdu øll at siga eina søgu. Tað er ógileiga harmiligt og keðiligt, at vit fullkomiliga gloyma frásøgulistina. Onkustaðni úti í útjadaranum eru tað nýkur sum royna at bjarga frásøgulistini, áðrenn hon hvørur fyri allar tíðir. Til dømis hevur frásøgulistin ein stóran leiklut á mínum kvøldskúlaskeiði í at skriva og spæla sjónleik, sigur Rakel Helmsdal.

frá gerandisdegnum. Børn kunnu kenna seg aftur í øllum, einum djóri ella einum maðki. Sama ger. Barnið ið identifiserar seg ikki við sjálvar persónarnar ella verurnar, men við hugsunarháttin, sum rithøvundurin hevur lagt inn í. Við at uppliva nakað annað kunnu tey eisini fáa meiri at vita um sín egna veruleika, seg sjálvan og samfelagið. Ein bók, sum druknar av hugmyndafrøði, kann man líka so væl uppgæva, slíkar tímrir tú ikki at lesa fleiri ferðir og fyri tínum børnum, sigur Rakel.

Nærlysa
Nógvir barnabókahøvundar hava lyndi til at greiða frá út í æsir og nærlysa alt av ótta fyri, at lesarin ikki skilur, tað høvundurin ætlar. Teir hava ílt við at lata tóm pláss vera eftir til barnið at tulka.

- Sjálvandi skal alt ikki greinast út í æsir. Men tá ið tú skrivar til børn ert tú noyddur til at geva teimum fleiri faktorar enn tá ið tú skrivar til vaksin. Eg haldi, man skal ansa eftir ikki at skriva soleiðis, at børn skulu skilja alt bókstavigil. Tað ger einki um tey ikki skilja alt, tí tey fáa í øllum førum okkurt burtúr. Sum barn hoyrdi eg søgur, sum vóru til eldri børn, eg skilti tær ikki, men kortini fekk eg nógv burtúr úr og veit, at tær hava útvíklad meg

onkusvegna ótílvitað. Sum vaksin kanst tú lesa tær aftur og kanska fáa okkurt heilt annað burtúr úr.

- At børn hava góðar bókmentir í vali er ógvuliga týðningarmikið. Góðar bøkur sum barn eru grundarlagið fyri hugsunarháttin hjá tær sum vaksnum og er eisini grundarlagið fyrri, hvussu tú klárar teg í lívinum, fyri hugflogið og fyrri tinni skapandi evni.

Hvussu stóran týðning hevur málið í søguni?

- Tað er týðningarmikið at lesa á sínum egna máli, men tað má ikki vera tungt og stirvið. Sum barn las eg ofta ikki føroyskar barnabøkur orsakað av málinum í bókini. Var tað ein dansk bók í føroyskari týðing, tók eg ta dansku frumum. Tíbetur er málið í føroysku barnabókunum nógv betri í dag enn fyrr.

- Hinvegin haldi eg, at vit eru ógvuliga heppin í at hava møguleikan at kunna lesa útlendskar bókmentir. Men sjálvandi skulu vit hava so nógvar góðar føroyskar bøkur sum møguligt. - Børn eru ongantíð ov lítul til at byrja at lesa bøkur á øðrum máli. Eg haldi ikki, at tey ið klára seg miðal og gott skulu svíða fyri um tað eru nýkur, ið ikki klára seg. Og tað leggur okkara skulaskipan upp til, tað skal eftir øllum at døma vera keðiligt og tungt at læra. Alt valdað, hvønn hugburð skúlaskip-

anin byggir á og hvønn hugburð lærararnir hava.

- Børn sum læra eitt annað mál tíðliga hava nógv betri førleika at læra eitt triðja mál. Jú eldri tú ert, tá tú fert undir at læra títt næsta mál, jú verri verður tað at læra. Eg havi sjálf verið í eini slíkari stöðu og sonurin hjá mær tað sama. Hann er ótrúliga fímur í at skifta millum málini og dugir í grundini nógv fleiri orð enn onnur børn í hansara aldri. Og á tveimum málum. Børn hava nógv stórri kapasitet, enn vaksin mangan halda. Ístaðin fyri at hugsa at børn rúma nógvum, so avmarka vit tey.

Ein verð millum drekar
Rakel hevur altíð verið hugtikin av ævintýrum og sjónleiki. Sum yngri var hon á háskúla, har hon spældi sjónleik og tónleik, og í nýkur ár hevur hon undirvíst í kvøldskúlanum í Havn í at skriva sjónleik.

Drekar og annað vala-fólk, ið sum sagt kemur út um stutta tíð, er eitt savn við fimm ævintýrum, har drekar sum vera man spæla ein stóran leiklut. Bara í fyrsta ævintýrinum, Køksluggin, hitta vit ongan dreka. Har er eitt lítið barn høvuðspersónur. Tað villist og kemur í hóslog við ymiskar sagnarverur, bæði óndar og góðar, men barnsins reinlyndi bjargar tí frá øllum illum, so tað at enda

